

Institutionalizing the Culture of Resistance and Martyrdom in the Family

Kobra Khodaverdi Bahramabadi

Level 4 Graduate, Masoumeh Higher Education Institute for Women, Qom
Email: khodaverdi93@chmail.ir

Abstract

The culture of resistance and martyrdom is one of the fundamental elements of a society's cultural identity, the continuity of which depends on the accurate transmission of values from one generation to the next. As the primary institution of socialization, the family plays the most significant role in shaping the moral disposition, national identity, and behavioral patterns of children. Through theoretical analysis and by utilizing sociological, educational, and cultural sources, this article examines the concepts of resistance and martyrdom, the factors influencing the institutionalization of these values, the role of the family, existing obstacles, and practical solutions. Employing an analytical approach and synthesizing theoretical findings from the field of sociology, this study provides a conceptual explanation of resistance and martyrdom and delineates the core characteristics of this culture. The findings indicate that the transmission of the culture of resistance and martyrdom is only sustainable if the family can strike a balance between these values and the psychological needs of the child, avoiding direct imposition and instead utilizing identity-reinforcing patterns, storytelling, collective experiences, and authentic behavioral models

Keywords: Culture, Resistance, Martyrdom, Institutionalization

مأسسة ثقافة المقاومة والشهادة في الأسرة

كبرى خدوردي بهرام آبادي

خريجة المستوى الرابع، مؤسسة المعصومية العالية للتعليم للنساء، قم.

البريد الإلكتروني: Khodaverdi93@chmail.ir

الملخص

تعد ثقافة المقاومة والشهادة أحد العناصر الأساسية في الهوية الثقافية للمجتمعات، ويُعد استمرارها مرهوناً بنقل القيم بشكل صحيح من جيل إلى آخر. وباعتبار الأسرة هي المؤسسة الأولى للتنشئة الاجتماعية، فإنها تلعب الدور الأهم في تشكيل السلوك الأخلاقي، والهوية الوطنية، والأنماط السلوكية للأبناء. يتناول هذا المقال، من خلال التحليل النظري والاستعانة بالمصادر الاجتماعية والتربوية والثقافية، مفاهيم المقاومة والشهادة، والعوامل المؤثرة في مأسسة هذه القيم، ودور الأسرة، والعوائق القائمة، والحلول العملية. يعتمد المقال نهجاً تحليلياً يدمج بين النتائج النظرية في مجال علم الاجتماع لتقديم تفسير مفاهيمي للمقاومة والشهادة وتوضيح الخصائص الرئيسية لهذه الثقافة. وتُظهر النتائج أن نقل ثقافة المقاومة والشهادة لا يكون مستداماً إلا إذا استطاعت الأسرة إيجاد توازن بين القيم والاحتياجات النفسية للطفل، وتجنب الإساءة المباشرة، والاعتماد بدلاً من ذلك على نماذج تعزيز الهوية، والسرد القصصي، والتجارب الجماعية، والأنماط السلوكية الأصيلة.

الكلمات المفتاحية: الثقافة، المقاومة، الشهادة، المأسسة.

نهادینه سازی فرهنگ مقاومت و شهادت در خانواده

کبری خداوردی بهرام آبادی

دانش آموخته سطح ۴؛ موسسه آموزش عالی معصومیه خواهران قم

khodaverdi93@chmail.ir

چکیده

فرهنگ مقاومت و شهادت یکی از عناصر بنیادین در هویت فرهنگی جوامع است که استمرار آن در گرو انتقال صحیح ارزش ها از نسلی به نسل دیگر است. خانواده به عنوان نخستین نهاد جامعه پذیری، مهم ترین نقش را در شکل گیری منش اخلاقی، هویت ملی و الگوهای رفتاری فرزندان دارد. این مقاله با تحلیل نظری و بهره گیری از منابع جامعه شناختی، تربیتی و فرهنگی، به بررسی مفهوم مقاومت و شهادت، عوامل اثرگذار بر نهادینه سازی این ارزش ها، نقش خانواده، موانع موجود و راهکارهای عملی می پردازد. این مقاله با رویکردی تحلیلی و تلفیق یافته های نظری از حوزه های جامعه شناسی تبیین مفهومی مقاومت و شهادت پرداخته و ویژگی های اصلی این فرهنگ را تشریح می کند. یافته ها نشان می دهد که انتقال فرهنگ مقاومت و شهادت تنها در صورتی پایدار است که خانواده بتواند میان ارزش ها و نیازهای روان شناختی کودک توازن برقرار کرده، از تحمیل مستقیم پرهیز کند و در عوض از الگوهای تقویت کننده هویت، روایت گری، تجربه های جمعی و الگوهای رفتاری اصیل بهره ببرد. واژگان کلیدی: فرهنگ، مقاومت، شهادت، نهادینه سازی

مقدمه

فرهنگ هر جامعه مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها، هنجارها و رفتارهای مشترک است که در طول زمان شکل می‌گیرد و توسط نهادهای اجتماعی انتقال می‌یابد. یکی از مهم‌ترین این ارزش‌ها در برخی از جوامع، فرهنگ مقاومت و شهادت است؛ فرهنگی که بر ایثار، شجاعت، مسئولیت‌پذیری، دفاع از حقیقت و فداکاری برای حفظ کرامت انسانی تأکید دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که خانواده در شکل‌دهی به شخصیت و جهان‌بینی انسان نقشی تعیین‌کننده دارد و بیشترین سهم را در انتقال ارزش‌های فرهنگی بر عهده می‌گیرد. بنابراین پرسش اصلی این مقاله آن است که: خانواده چگونه می‌تواند فرهنگ مقاومت و شهادت را به صورت سالم و پایدار در فرزندان نهادینه کند؟

در این مقاله ابتدا مفاهیم کلیدی تبیین می‌شوند، سپس خانواده به عنوان کانون جامعه‌پذیری بررسی شده، مؤلفه‌های فرهنگ مقاومت و شهادت تحلیل می‌گردد. در ادامه نقش والدین، چالش‌ها و راهکارهای عملی معرفی می‌شود. روش این مقاله اسنادی-تحلیلی است.

مفهوم‌شناسی

۱. فرهنگ

در زبان فارسی، واژه «فرهنگ» از دو بخش «فره» (به معنی دانش، فضیلت، خرد) و «هنگ» (به معنی آورنده، نماینده) تشکیل شده است. بنابراین، معنای

لغوی اولیه آن «نماینده دانش» یا «آوردنده فضیلت» است. از نظر اصطلاحی نیز فرهنگ به معنی «علم، دانش، فضیلت، ادب، معرفت، علم و عرفان» و همچنین به معنای «مجموعه آداب و رسوم، علوم، فنون، معارف، اخلاق، هنرها، سنن و غیره یک قوم یا ملت» نیز آمده است. (دهخدا، ۱۳۷۷، ذیل «فرهنگ»)

براساس اندیشه های رهبرانقلاب، فرهنگ به معنای خاص برای یک ملت، عبارت است از ذهنیات، اندیشه ها، ایمان ها، باورها، سنت ها، آداب و ذخیره های فکری و ذهنی. (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با علما و روحانیون تبریز ۱۳۷۲/۵/۵)

۲. مقاومت

مقاومت در زبان عربی از ریشه «قوم» است که به معنای برپا شد، برپا ایستاد، از جای بلند شد است. این ریشه بروزن مفاعله به معنای رو در روی دشمن ایستادن، در برابر تهاجم دشمن مقاومت کردن است. (لویس معلوف، ۲۰۰۰م، ج ۲، باب حرف قاف)

در اصطلاح قرآنی و فرهنگ آن مقاومت به معنای ایستادگی به حالتی گفته می شود که شخص برای انجام کارها و تحقق اموری اقداماتی را انجام می دهد که شامل ایجاد مقتضی و از میان بردن مانع و ایستادگی در برابر فشارهاست. علت اینکه چنین حالتی را مقاومت می گویند، شباهتی است که میان عمل ایستادن با حالت ایستادگی و مقاومت وجود دارد؛ زیرا وقتی انسان بخواهد به

بهترین وجه کاری را انجام بدهد و یا بخواهد از خود در برابر دیگری دفاع نماید یا حرکتی داشته باشد به پا می خیزد، می ایستد و قیام می کند. (راغب، ۱۴۱۲ق، ذیل واژه قوم)

در ادبیات فرهنگی-اجتماعی، مقاومت به معنای پایداری، دفاع از ارزش‌های انسانی و نپذیرفتن سلطه یا ظلم است. مقاومت تنها به معنای کنش فیزیکی نیست، بلکه شامل پایداری اخلاقی، حفظ هویت و دفاع از حقیقت نیز می‌شود.

۳. شهادت

شهادت در زبان عربی از ریشه «شهد» است. در لغت؛ شهد مطابق با معنای ذیل آمده است: گواهی، شهادت، گواهی دادن، مرگ در راه خدا، شهادت در راه خدا. (لویس معلوف، ۲۰۰۰م، ذیل ماده "شهد")

شهادت در راه خدا در منابع فرهنگی و دینی، شهادت نماد بالاترین سطح ایثار و فداکاری برای حقیقت است. در نگاه تربیتی، مفهوم شهادت یک «ارزش اخلاقی» و «نماد الگوی ایثار» تلقی می‌شود که باید در سطح مفهومی و انسانی به کودک منتقل شود، نه به صورت تحمیل یا فشار.

۴. نهادینه‌سازی

نهادینه‌سازی در جامعه‌شناسی به معنای تثبیت ارزش‌ها در قالب رفتارهای پایدار است؛ به گونه‌ای که فرد به صورت درونی و خودانگیخته به آنها پایبند بماند.

نقش خانواده در این روند، ایجاد زمینه‌های عاطفی، شناختی و رفتاری برای تثبیت ارزش‌هاست.

پیتر برگرو توماس لوگمن، دوجامعه شناس برجسته قرن بیستم، نهادینه سازی را «هر عملی که بارها تکرار شود، در معرض همان تنوع رویدادی قرار گیرد، و در نتیجه یک الگوی رفتاری باشد که افراد انتظار دارند از آن پیروی کنند» تعریف می‌کنند. آنها معتقدند که این فرآیند «تجربه انسان را از نظر قابل پیش‌بینی و باثبات می‌سازد». (برگرو لوگمن، ۱۳۸۹، ص ۷۵).

خانواده به‌عنوان کانون انتقال فرهنگ

خانواده مهم‌ترین منبع شکل‌دهنده هویت انسانی است. پارسونز جامعه شناس معتقد است خانواده دو کارکرد محوری دارد: اجتماعی کردن کودک و ثبات شخصیت افراد. (پارسونز، ۱۳۷۰، ص ۲۵۰) در دیدگاه گیدنز؛ جامعه شناس معاصر نیز خانواده نخستین جایی است که کودک الگوهای رفتاری، عاطفی و ارزشی را می‌آموزد. (گیدنز، ۱۳۸۷، ص ۵۵)

خانواده نخستین محیطی است که فرزندان در آن با مفاهیم ایمانی و ارزش‌های الهی آشنا می‌شوند، و انتقال فرهنگ مقاومت و شهادت نیز از همین بستر آغاز می‌شود. تفاسیر قرآن تأکید می‌کنند که روحیه ایثار، پایداری و جان‌فشانی زمانی در کودک شکل می‌گیرد که خانواده ابتدا ایمان، توکل و صبر را در او تثبیت کند. قرآن در آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ

مَعَ الصَّابِرِينَ» (بقره/۱۵۳) پایه اخلاقی مقاومت و ایستادگی را در ایمان و صبر معرفی می کند. خانواده با آموزش عملی توکل، صبر در سختی ها، و حفظ ارزش های اخلاقی، زیربنای مفاهیمی مانند دفاع از حق و ایستادگی در برابر ظلم را در ذهن فرزندان ایجاد می کند؛ مفاهیمی که ریشه ی شهادت طلبی حقیقی به معنای جان فشانی در راه حقیقت و عدالت هستند.

خانواده با روایتگری از داستان های قرآنی مقاومت؛ مانند اصحاب اخدود (بروج، ۴-۸)، یاران طالوت (بقره، ۲۴۹-۲۵۱) و مؤمن آل فرعون (غافر/ ۲۸) و همچنین معرفی الگوزانسان های راست گو و فداکار (احزاب/ ۲۳) به فرزندان نشان می دهد که شهادت نتیجه ی یک زندگی سرشار از صداقت، مسئولیت پذیری و دفاع از حق است. این نوع تربیت، فرهنگ شهادت را در قالب معنویت، اخلاق، و انسان دوستی به کودک منتقل می کند، نه هیجان طلبی یا نگرش احساسی. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۳۵۴ و مکارم، ۱۳۸۶، ج ۱۷، ص ۲۱۰)

مولفه های فرهنگ مقاومت و شهادت

برای نهادینه سازی، ابتدا باید بدانیم این فرهنگ شامل چه مولفه هایی است:

ایثار در فرهنگ قرآن به معنای مقدم داشتن دیگران، در شرایط سخت بر خویشتن است. قرآن در وصف ایثارگران می فرماید: «وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ

بِهِمْ خَصَاصَةً» (حشر/ ۹). این آیه اوج فداکاری را نشان می‌دهد زیرا آنان از نیازهای ضروری خود می‌گذرند تا دیگری نجات یابد. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۹، ص ۱۴۶) ایشار ریشه‌ی اصلی روحیه شهادت است زیرا شهید، خیر و حق را بر جان خویش مقدم می‌دارد. (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۲۳، ص ۲۶۸)

قرآن مسئولیت‌پذیری را شرط رشد و بندگی می‌داند. آیه «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ» (مدثر/ ۳۸) بیان می‌کند که هر انسانی در گرو مسئولیت‌ها و اعمال خویش است. در مجمع‌البیان آمده که آیه انسان را موجودی پاسخگو معرفی می‌کند. (طبرسی ۱۴۱۵ق، ج ۱۰، ص ۲۲۷) تفسیر نمونه نیز توضیح می‌دهد که مسئولیت‌پذیری بنیان هر حرکت اجتماعی مقاوم است، زیرا شهید و مجاهد کسی است که بار مسئولیت حفظ حقیقت و عدالت را بردوش می‌گیرد. (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۲۶، ص ۲۶۱)

شجاعت در قرآن یعنی ایستادگی عقلانی در برابر ترس و سختی، نه بی‌پروایی. قرآن می‌فرماید: «الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ... فَزَادَهُمْ إِيمَانًا» (آل عمران / ۱۷۳). در المیزان شجاعت مؤمنان در این آیه، نتیجه‌ی اعتماد قلبی به حق معرفی شده است. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴، ص ۳۹۰) تفسیر نمونه نیز توضیح می‌دهد که شجاعت حقیقی همان شهادت رویارویی با تهدیدها در راه حقیقت است، نه اعمال هیجانی. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۳۹۳)

توکل نیرویی است که مؤمن را در برابر سختی‌ها استوار می‌سازد. قرآن می‌گوید:

«وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ» (آل عمران، ۱۲۲). توکل نوعی واگذاری کامل کار به خدا همراه با تلاش جدی است. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴، ص ۲۴۵) توکل رکن روانی مقاومت است که به انسان جرأت و آرامش در مسیر شهادت و فداکاری می بخشد. (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۲۶۴)

محبت به سرزمین و دفاع از آن در قرآن با عنوان دفاع از «خانه»، «قوم»، «امنیت» و «حرمت الهی» مطرح شده است. آیه «وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفُتِدَتِ صَوَامِعُ وَبِيعٌ...» (حج / ۴۰) بیان می کند که دفاع از جامعه و سرزمین برای حفظ ارزش ها واجب است. در تفسیر نمونه آمده که دفاع از خانه، ارزش ها و خاک یک وظیفه الهی است. (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۱۴، ص ۵۰۶) المیزان نیز این آیه را بیانگر ضرورت حفظ جامعه دینی و سرزمین قلمداد می کند. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۳، ص ۲۶۸)

استقامت ستون اصلی فرهنگ مقاومت است. قرآن می فرماید: «فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ» (هود/ ۱۱۲). استقامت یعنی ادامه راه حق بدون سستی. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۱، ص ۲۳۳) استقامت نیرویی است که شکست ها و تهدیدها را بی اثر می سازد و همین روحیه است که انسان را به مقام مجاهدت و حتی شهادت می رساند. (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۹، ص ۳۹۰)

عدالت خواهی در قرآن از مهم ترین ارزش های ایمانی است. آیه «كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ» (نساء / ۱۳۵) دستور می دهد که انسان برای عدالت — علیه منافع خود — قیام کند. عدالت خواهی نوعی تعهد الهی است. قیام برای عدالت

همان روحیه‌ای است که در نهایت به مقاومت و شهادت می‌انجامد، چون عدالت بدون فداکاری پایدار نمی‌ماند. این مؤلفه‌ها بدون فشار و اجبار، و در قالب تجربه زیسته منتقل می‌شوند. (طبرسی، ۱۴۱۵ق، ج ۳، ص ۸۷) (مکارم، ۱۳۸۶، ج ۳، ص ۱۵۸)

فرهنگ مقاومت و شهادت، مجموعه‌ای از فضایل بنیادین چون ایثار، مسئولیت‌پذیری، شجاعت، توکل، وطن‌دوستی، استقامت و عدالت‌خواهی است. این ارزش‌ها در کنار هم، فرد را برای ایستادگی در برابر سختی‌ها، دفاع از حق و حقیقت، و فداکاری در مسیر اهداف متعالی آماده می‌سازند. خانواده به عنوان بستر اصلی تربیت، نقشی کلیدی در نهادینه‌سازی این مؤلفه‌ها ایفا می‌کند و با الگودهی عملی، فرزندان را به نسلی مقاوم، مؤمن و آمادگی خدمت به جامعه و آرمان‌ها تبدیل می‌نماید. این رویکرد، شهادت را نه به عنوان پایانی تراژیک، بلکه به مثابه اوج شکوفایی یک زندگی ارزشمند و مسئولانه معرفی می‌کند.

نقش خانواده در نهادینه‌سازی فرهنگ مقاومت و شهادت

۱. الگوبودن والدین

رفتار والدین مهم‌ترین پیام تربیتی است. اگر والدین اهل کمک، صداقت، و مسئولیت‌پذیری باشند، کودک این ارزش‌ها را درونی می‌کند. هیچ آموزشی جای «الگو» را نمی‌گیرد.

خانواده به عنوان اولین کانون تربیتی، وظیفه دارد تا ارزش‌هایی چون ایثار،

گذشت، شجاعت و مقاومت را در عمل به فرزندان بیاموزد. به عنوان مثال، والدینی که در مواجهه با مشکلات اقتصادی یا اجتماعی، با صبر و توکل بر خداوند پایداری نشان می‌دهند، الگویی عملی از مقاومت را به نمایش می‌گذارند. (خامنه‌ای، ۱۳۹۳ ص ۱۲۰)

والدین باید با روایتگری خاطرات شهدا و رزمندگان و تبیین چرایی دفاع از ارزش‌های الهی و انسانی، تصویری ملموس و قابل درک از فرهنگ شهادت برای فرزندان ترسیم کنند. این روایتگری‌ها، ارزش‌های انتزاعی مقاومت را برای نسل جوان باورپذیر و الهام‌بخش می‌سازد.

اهمیت تقویت روحیه خودباوری و عزت نفس در فرزندان هم نقش ویژه‌ای در تربیت آنان دارد. خانواده‌ای که اعضای آن به توانایی‌های خود و لطف خداوند ایمان دارند، در مواجهه با سختی‌ها مقاوم‌تر عمل کرده و این روحیه را به نسل بعد منتقل می‌کنند. (برداشت از دیروستر، ۱۳۹۸)

در نهایت، این الگودهی، که با محبت، درک متقابل و ایجاد فضای عاطفی سالم در خانواده همراه است، به نهادینه‌سازی عمیق‌تر فرهنگ مقاومت و شهادت کمک کرده و نسلی مؤمن، شجاع و آماده فداکاری را پرورش می‌دهد.

۲. روایت‌گری و قصه‌گویی

کودکان با داستان‌ها ارزش‌ها را بهتر درک می‌کنند. نقل خاطرات واقعی از ایشار، معرفی شخصیت‌های الگو، یا تماشای فیلم‌های مناسب به شکل‌گیری

هویت اخلاقی کمک می‌کند. استفاده از روایتگری و قصه‌گویی یکی از مؤثرترین راه‌ها برای نهادینه‌سازی فرهنگ مقاومت و شهادت در خانواده است. این روش با بهره‌گیری از جذابیت داستان و تأثیر عمیق آن بر مخاطب، به ویژه کودکان و نوجوانان، می‌تواند مفاهیم ارزشمند ایشار، فداکاری، شجاعت و پایداری به آرمان‌ها را به شکلی ملموس و ماندگار منتقل کند.

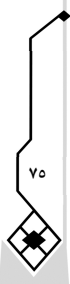
روایتگری خاطرات شهدا و رزمندگان، به عنوان ابزاری کلیدی برای تبیین چرایی دفاع از ارزش‌ها و ترسیم فرهنگ شهادت برای فرزندان معرفی شده است. شنیدن سرگذشت کسانی که در راه دفاع از دین و میهن جان خود را فدا کرده‌اند، می‌تواند در ذهن و قلب فرزندان تأثیر گذاشته و آن‌ها را با ابعاد مختلف این فرهنگ آشنا سازد. روایت سرگذشت رزمندگان و شهدا می‌تواند مصداقی عملی از این الگوها باشد که در بطن زندگی خانوادگی جریان می‌یابد و به نسلی که آن دوران را تجربه نکرده، عمق مفاهیم مقاومت و شهادت را می‌آموزد.

(رضایی و احمدی، ۱۳۹۸، صص ۱۱۰-۱۲۵) (عبدالحسین، ۱۳۹۰، صص

۵۰-۶۵)

۳. تقویت روحیه مقاومت و تاب‌آوری در برابر سختی‌ها:

فرهنگ مقاومت، صرفاً به معنای رویارویی در میدان نبرد نیست، بلکه شامل استقامت در برابر فشارهای روانی، اجتماعی و اقتصادی نیز می‌شود. خانواده سالم و پویا، فضایی را فراهم می‌آورد که اعضا، به ویژه کودکان و نوجوانان، بتوانند

مهارت تاب‌آوری را بیاموزند. این مهارت به آن‌ها کمک می‌کند تا در مواجهه با شکست‌ها، ناکامی‌ها و سختی‌های زندگی، روحیه خود را نبازند و با دیدی امیدوارانه به تلاش خود ادامه دهند. خانواده با ایجاد حس امنیت روانی، تشویق به تلاش مجدد پس از شکست، و ارائه حمایت عاطفی، به پرورش این روحیه کمک شایانی می‌کند.

والدینی که به فرزندان خود اجازه می‌دهند تا با چالش‌های کوچک و قابل حل در محیط امن خانه روبرو شوند و سپس آن‌ها را دریافتن راه حل یاری می‌کنند، در حال تقویت تاب‌آوری آن‌ها هستند. همچنین، زمانی که خانواده در برابر مشکلات اقتصادی یا اجتماعی با اتحاد و همدلی مقاومت نشان می‌دهد، به اعضا می‌آموزد که چگونه در شرایط دشوار، پشتوانه یکدیگر باشند و تسلیم نشوند. این مقاومت خانوادگی، پایه‌ای برای مقاومت در سطح کلان‌تر جامعه می‌شود. (احمدی، ۱۳۹۹، صص ۵۵-۷۸)

تاب‌آوری به عنوان توانایی سازگاری مثبت در شرایط دشوار و بازیابی تعادل روانی پس از تجربه تنش یا ناکامی شناخته می‌شود (ماستن، ۲۰۱۴، صص ۱۵-۲۵). پژوهش‌ها نشان می‌دهد کودکانی که در محیط خانوادگی گرم، باثبات و همراه با حمایت عاطفی رشد می‌کنند، در مواجهه با شکست‌ها و چالش‌های زندگی از روحیه قوی‌تری برخوردارند و با نگرشی امیدوارانه‌تر به تلاش مجدد می‌پردازند (سیف، ۱۴۰۰، ص ۲۱۰). ایجاد حس امنیت روانی، تشویق به پشتکار، الگوسازی رفتاری والدین و تقویت عزت‌نفس از جمله سازوکارهایی است که خانواده از

طریق آن‌ها روحیه مقاومت و پایداری را در فرزندان پرورش می‌دهد (خاکسار، ۱۳۹۸، ص ۱۵).

بنابراین، می‌توان گفت خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی، نقشی بنیادین در نهادینه سازی فرهنگ مقاومت ایفا می‌کند. این نهاد از طریق تقویت سرمایه عاطفی و روانی اعضا، آنان را برای مقابله سازنده با فشارهای روانی، اجتماعی و اقتصادی آماده می‌سازد و زمینه استمرار تلاش و امید در شرایط دشوار را فراهم می‌آورد.

نتیجه‌گیری

فرهنگ مقاومت و شهادت بخشی از میراث فرهنگی جوامع است که برای‌اشار، شجاعت اخلاقی و دفاع از کرامت انسانی تأکید دارد. خانواده به عنوان نخستین و پایدارترین نهاد تربیتی، نقش اساسی در نهادینه سازی این ارزش‌ها ایفا می‌کند. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که نهادینه سازی زمانی موفق است که برالگو بودن والدین، ایجاد تجربه‌های مشترک، روایت‌گری معنادار، تقویت روحیه مقاومت و تاب‌آوری در برابر سختی‌ها استوار باشد. ارزش‌ها اگر به صورت انسانی، اخلاقی و تجربه شده منتقل شوند، نه تحمیلی، می‌توانند در نسل‌های جدید ریشه بدوانند و به بخشی از هویت پایدار جامعه تبدیل شوند.

منابع و ماخذ

*قرآن کریم

۱. احمدی، سارا، نقش انسجام خانواده در ارتقای تاب آوری اجتماعی فرزندان، فصلنامه مطالعات خانواده ایرانی، دوره ۱۸، ش ۲، برگز، پیترا و لوکمن، توماس، ۱۹۶۶م، رساله ای در جامعه شناسی معرفت، ترجمه ساروخانی، نیویورک، انتشارات پنگوئن.
۲. پارسونز، تالکوت، ۱۳۷۰، نظام های اجتماعی، ترجمه باقرپرهام. تهران، علمی و فرهنگی.
۳. خادمی، عبدالحسین، ۱۳۹۰، جامعه شناسی مقاومت. تهران: انتشارات جامعه شناسان.
۴. خاکسار، فاطمه، ۱۳۹۸، تاب آوری خانواده در برابر فشارهای اجتماعی و اقتصادی، تهران، انتشارات رشد.
۵. خامنه ای، سید علی، ۱۳۹۳، خانواده. تهران، نشر صهبا.
۶. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت نامه دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه.
۷. دیروستر، کارن، ۱۳۹۸، پرورش اعتماد به نفس در کودکان، مترجم: آذیتا طباطبایی رضوی، تهران، کهکشان.

۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ق، مفردات الفاظ القرآن، تحقیق و تصحیح صفوان عدنان داوودی، دمشق، دارالقلم،.
۹. رضایی، مریم و احمدی، پرویز، ۱۳۹۸، نقش روایت‌گری در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در میان نوجوانان، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، دوره ۱۵، شماره ۵۸.
۱۰. سیف، علی، ۱۴۰۰، روان‌شناسی تربیتی، یادگیری و آموزش، تهران، دوران.
۱۱. طباطبایی، محمدحسین، ۱۳۷۴، المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم.
۱۲. طبرسی، ابوالفضل، ۱۴۱۵ق، مجمع البیان، بیروت، احیاء التراث العربی.
۱۳. گیدنز، آنتونی، ۱۳۸۷ جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، ۱۳۸۶، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۱۵. معین، محمد، ۱۳۷۱، فرهنگ معین، تهران: امیرکبیر.

